

DĖL LAIKO ŽYMŲ NAUDOJIMO SUDARANT ELEKTRONINIUS DOKUMENTUS

Laiko žymos samprata. Esamas teisinis reglamentavimas.

[Elektroninio parašo įstatymo](#) 8 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, kad saugus elektroninis parašas, sukurtas saugia parašo formavimo įranga ir patvirtintas galiojančiu kvalifikuotu sertifikatu (toliau – kvalifikuotas elektroninis parašas), elektroniniams duomenims turi tokią pat teisinę galią kaip ir parašas rašytiniuose dokumentuose ir yra leistinas kaip įrodinėjimo priemonė teisme. Taigi kvalifikuotas elektroninis parašas gali būti laikomas galiojančiu, tik jei asmuo jį sukūrė kvalifikuoto sertifikato galiojimo laikotarpiu, nes tik tokiu atveju kvalifikuotus sertifikatus sudarantis sertifikavimo paslaugų teikėjas atsako už duomenų sertifikate tikslumą. Kad galėtume įrodyti, jog parašas buvo sukurtas atitinkamo sertifikato galiojimo laikotarpiu, į elektroninio parašo sudėtį tikslinga įtraukti laiko žymas. Be to, dėl įvairių priežasčių ir bet kuriuo metu kvalifikuoto sertifikato galiojimas gali būti nutrauktas. Dėl šios priežasties laiko žymos įtraukimas į elektroninio parašo sudėtį yra prasmingas elektroninio parašo galiojimui užtikrinti, tad tai rekomenduotina atlikti kaip galima greičiau po elektroninio parašo sukūrimo.

[Laiko žymos formavimo paslaugų teikimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus 2011 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. IV-407](#), 2 punkte *laiko žyma* apibrėžta kaip duomenys, kurie yra logiškai susieti su kitais duomenimis ir patvirtina, kad tie kiti duomenys egzistavo iki žymoje nurodyto laiko (kvalifikuoto elektroninio parašo laiko žyma yra įrodymas, kad kvalifikuotas elektroninis parašas buvo sukurtas iki žymoje nurodyto laiko).

Elektroninio parašo įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 2 punkte yra nustatyta, jog sertifikavimo paslaugų teikėjai¹ gali teikti pagalbines – laiko žymos formavimo paslaugas. Reikalavimai laiko žymų, naudojamų kvalifikuotam elektroniniam parašui, formavimo paslaugų teikimui yra nustatyti Laiko žymos formavimo paslaugų teikimo tvarkos apraše.

Šiuo metu Lietuvoje nėra patvirtintų tipinių, viešajam sektoriui skirtų, kvalifikuoto elektroninio parašo taisyklių, nustatančių pasirašančio asmens ir tikrinančio asmenis veiksmus kuriant ir tikrinant elektroninius parašus, taigi ir surenkant bei išsaugant elektroninio parašo patvirtinimo duomenis – laiko žymą, pasirašančio asmens sertifikato ir su to asmens parašu susijusių sertifikavimo paslaugų teikėjų sertifikatų duomenis, informaciją apie šių sertifikatų galiojimą. Elektroninius dokumentus valdančios viešojo sektoriaus įstaigos kvalifikuoto elektroninio parašo taisyklės gali pasirengti pačios (pvz., [Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2011 m. sausio 19 d. įsakymu Nr. VA-9 yra patvirtintos Elektroninių dokumentų kvalifikuoto elektroninio parašo taisyklės](#)) arba taikyti neišreikštines elektroninio parašo taisyklės, kai elektroninio parašo sudarymo ir tikrinimo reikalavimai yra įvardyti elektroniniu parašu pasirašytame elektroniniame dokumente arba patvirtinti elektroninio dokumento naudojimą reglamentuojančiuose teisės aktuose (pvz., [Elektroniniu parašu pasirašyto elektroninio dokumento specifikacijoje ADOC-V1.0](#)²).

Laiko žymos naudojimo valdant elektroninius dokumentus praktiniai aspektai.

Bendruosius dokumentų valdymo reikalavimus nustatantys teisės norminiai aktai nenumato prievolės naudoti laiko žymas įstaigų sudaromiems ir gaunamiems oficialiems elektroniniams dokumentams.

[Elektroninių dokumentų valdymo taisyklių, patvirtintų Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2011 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. V-158](#), 12 punkte nustatyta, jog įstaigų rengiami elektroniniai dokumentai turi atitikti Lietuvos vyriausiojo archyvaro patvirtintose ar su juo suderintose elektroninio dokumento specifikacijose (toliau – Specifikacija) keliamus reikalavimus, o šių taisyklių 15 punktas nustato tik elektroninio dokumento pasirašymo kvalifikuotu elektroniniu parašu privalomumą. Šiuo metu Lietuvos vyriausiojo archyvaro įteisintose elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių dokumentų specifikacijose – Elektroniniu parašu pasirašyto elektroninio dokumento specifikacijoje ADOC-V1.0, [Elektroniniu parašu pasirašyto kompiuterio skaitomo elektroninio dokumento specifikacijoje MDOC-V1.0](#)³

¹ Pagal Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymo 2 straipsnio 16 dalį, sertifikavimo paslaugų teikėjas – įmonė, neturinti juridinio asmens teisių, arba juridinis asmuo, sudarantis sertifikatus arba teikiantis kitas paslaugas, susijusias su elektroniniu parašu.

² Patvirtinta Lietuvos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2009 m. rugsėjo 7 d. įsakymu Nr. V-60.

³ Patvirtinta Lietuvos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2010 m. rugpjūčio 25 d. įsakymu Nr. V-42.

nereikalaujama, kad į sudaromų dokumentų elektroninių parašų sudėtį privalomai būtų įtraukiamos laiko žymos.

Tačiau [Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2012 m. liepos 2 d. įsakymo Nr. V-68 „Dėl Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2011 m. gruodžio 29 d. įsakymo Nr. V-158 „Dėl elektroninių dokumentų valdymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“](#) 15 punkte nustatyta, kad įstaigų į valstybės archyvus perduodami elektroniniai dokumentai pasirašomi ne žemesnio kaip *XAdES-X-L* formato elektroniniu parašu, taigi šių elektroninių dokumentų elektroninius parašus tikslinga papildyti laiko žymomis nedelsiant po jų sudarymo ar jų gavimo metu (jei gauto elektroninio dokumento elektroninis parašas jau nėra papildytas patikimomis laiko žymomis). Taigi elektroniniai parašai turėtų būti papildyti dviem laiko žymomis.

Elektroninių parašų papildymas laiko žymomis turėtų būti aktualus:

1. **Valstybės ir savivaldybių institucijoms, įstaigoms, įmonėms⁴, kurios į valstybės archyvus perduoda ilgai ir nuolat saugomus veiklos elektroninius dokumentus.** Pagal [Valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių veiklos elektroninių dokumentų perdavimo į valstybės archyvus taisyklių, patvirtintų Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2012 m. birželio 22 d. įsakymu Nr. V-63](#), 15.3 punktą, veiklos elektroninius dokumentus į valstybės archyvą perduodanti įstaiga turi patikrinti, ar perduodami elektroniniai dokumentai (visas turinys, visi pasirašomieji metaduomenys), kitų paskirčių elektroniniai parašai (pvz., vizavimo paskirties elektroninis parašas) yra pasirašyti **ne žemesnio kaip XAdES-X-L** formato elektroniniu parašu, taip pat patikrinti, ar į kvalifikuotus elektroninius parašus įrašytos laiko žymos atitinka Laiko žymos formavimo paslaugų teikimo tvarkos apraše nustatytus reikalavimus.

Jei prievolės elektroninį parašą (pvz., vizavimo paskirties elektroninį parašą) išsaugoti kartu su dokumentu visą jo saugojimo laiką nėra, perduodant elektroninius dokumentus valstybės archyvams XAdES-X-L formatas nebūtinai (išskyrus pasirašymo, tvirtinimo ar išorinio derinimo paskirties elektroninius parašus).

Perdavus elektroninius dokumentus į valstybės archyvą, archyvinio elektroninio parašo formato **XAdES-A** sudarymas (elektroninis parašas papildomas archyvinėmis laiko žymomis) vykdomas Elektroninio archyvo informacinės sistemos priemonėmis.

Trumpai saugomų elektroninių dokumentų, paprastai saugomų įstaigos elektroninių dokumentų valdymo sistemoje, elektroninių parašų papildymu laiko žymomis šios įstaigos turi pasirūpinti.

2. **Viešojo sektoriaus įstaigoms, neperduodančioms veiklos elektroninių dokumentų į valstybės archyvus.** Elektroninių dokumentų, saugomų šių įstaigų elektroninių dokumentų valdymo sistemoje ar elektroninių dokumentų saugykloje, elektroninių parašų papildymo laiko žymomis šios įstaigos taip pat turi pasirūpinti pačios.

3. **Nevalstybinėms organizacijoms, privatiems juridiniams asmenims, sudarantiems elektroninius dokumentus, kurių rengimą nustato norminiai teisės aktai** (nustatytos formos prašymus, ataskaitas, pranešimus ar kita). Tokius elektroninius dokumentus jie turi rengti pagal Specifikacijas ir jiems pasirašyti naudoti kvalifikuotą elektroninį parašą. Šios įstaigos turėtų pasirūpinti ir elektroninių parašų papildymu laiko žymomis.

Dėl detalesnės informacijos, susijusios su laiko žymų naudojimu, galima kreiptis į **Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybą** (prieiga internetu <<http://www.rrt.lt/lt/titulinis.html>>).

⁴ Įstaigos, įrašytos į [Valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų ir įmonių, perduodančių dokumentus valstybės archyvams, sąrašą, patvirtintą Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2011 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. V-153](#).